

Jakonen, T., J. Jalakanen, T. Paakkinen & M. Suni (toim.) 2015. Kielen oppimisen virtauksia. Flows of language learning. AFinLAN vuosikirja 2015. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 73. Jyväskylä. s. 142–158.

Kati Kajander, Riikka Alanen, Hannele Dufva & Ella Kotkavuori

Jyväskylän yliopisto

Kielimuureja vai yhteiselo – odotuksia ja kokemuksia kahden kielen koulusta

Finnish and Swedish are the national languages of Finland. Yet there are few schools in Finland where instruction is given in both languages, apart from immersion or second language classes, and the issue remains highly controversial. In this study, we report some of the findings of an internet survey conducted at Pietarsaari lukio and Jakobstad gymnasium in 2013. The Finnish-speaking and Swedish-speaking upper secondary schools were put under one roof in the fall of 2013 when Pietarsaari Lukio moved in with the Swedish-speaking Jakobstad Gymnasium. Our report focuses on how Finnish and Swedish speaking students (N=111) and teachers (N=26) perceived the new opportunities for using both languages and what kinds of emotions they attached to the change in their learning environment. The findings indicate that students had a mainly positive view of the change, and that while the two languages were kept separate in school, students' use of languages, including English, was more diverse and flexible outside the school context. The current situation has features of both parallel monolingualism (Heller 1999) or diglossia, and more flexible translanguaging (García 2008) or heteroglossia.

Keywords: bilingualism, multilingualism, education

Asiasanat: kaksikielisyys, monikielisyys, koulutus

1 Johdanto

Kaksi- ja monikielisyden asemasta yhteiskunnassa ja koulutuksessa on maailmanlaajuisesti käyty keskustelua jo vuosia (yhteenvetoa, ks. esim. Dufva & Pietikäinen 2009; Dufva 2010; Blommaert, Leppänen, Pahta & Räisänen 2012; Cenoz 2009). Perinteinen kansallisvaltioiden mukanaan tuoma yksi kieli, yksi kansa -ajattelu on jo kielipoliittisestikin taakse jäänyttä elämää yhä moninaistuvassa maailmassa (Heller 1999, 2007; Blommaert & Rampton 2011). Ihmisten kielelliset käytänteet arjessa ovat kuitenkin eri asia kuin poliittiset julkilausumat ja kieli-ideologiat. Tässä artikkelissa tarkastelemme kokemuksia suomen ja ruotsin kielten käytöstä suomalaisessa kaksikielisessä koulussa.

Koulujen kielellisiä käytänteitä, niiden mahdollista monikielisyttä ja niiden suhdetta kouluikäisten nuorten arjen käytänteisiin on viime vuosina tutkittu paljon niin meillä kuin muuallakin (ks. esim. Blommaert, Collins & Slembrouck 2005; Rampton 2006). Tutkimusta on tehty esimerkiksi vähemmistökielten asemasta koulutuksessa ja maahanmuuttajanuorten kielellisistä käytänteistä mutta myös kielten asemasta päiväkodeissa ja perinteisessä kielten opetuksessa (esim. Cenoz 2009; Creese & Blackledge 2010, 2011; Halonen 2009; Pietikäinen & Pitkänen-Huhta 2014; Mård-Miettinen & Palviainen 2014). Arjessa nuorten kielelliset käytänteet limittyvät monipuolisesti kodin ja vapaa-ajan toimintoihin, kun taas koulussa kieli on selkeämmin sidoksissa yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja institutionaaliin käytänteisiin. Näin oli laita myös suomen- ja ruotsinkielisten opiskelijoiden kielellisiä käytänteitä kartoittaneessa tutkimuksessa (Kauppinen, Lehti-Eklund, Makkonen-Craig & Juvonen 2011; Kauppinen 2011; Petas 2011).

Suomessa on käyty keskustelua myös kaksikielisistä kouluista (ks. esim. Tainio & Harju-Luukkainen 2013; Sundman 2013). Syksystä 2011 lähtien keskustelun ytimessä on ollut kysymys siitä, tulisiko tulevaisuudessa sallia sekä suomea että ruotsia opetuskielinä käytävien koulujen perustaminen. Keskustelu kävi tuolloin kiivaana niin suomen- kuin ruotsinkielisessäkin lehdistössä, ja mielipiteitä esitettiin sekä puolesta että vastaan (From 2013; Helakorpi, Ahlbom, From, Pörn, Sahlström & Slotte-Lüttge 2013; Boyd & Palviainen 2015; HBL 2014). Yhtäältä kaksikielinen koulu nähtiin uhkana suomenruotsalaiselle kulttuurille ja identiteetille, toisaalta mahdollisuutena tukea kaksikielisten koululaisten suomenruotsalaisen identiteetin kehittymistä. Keskustelua herätti myös se, millä keinoin molempien kielten tasavertainen asema kaksikielisessä koulussa turvataan.

Tutkimuskirjallisuudessa nousee selkeästi esiin, kuinka erilaisia tapoja kaksi- ja monikielisyden rakentamiseen kouluissa ja oppitunneilla on olemassa. Joissakin ratkaisussa eri kielet halutaan pitää erossa toisistaan. Tällöin ihanteena on eräänlainen rinnakkainen yksikielisyys tai diglossia. Suomen koulujärjestelmälle onkin tyypillistä, että sekä opettajankoulutuksessa että kouluissa suomen- ja ruotsinkieliset oppilaat ja heidän opettajansa työskentelevät erillään ja rakentavat omia tekstikäytänteitään (Lehti-

Eklund 2013). Toisentyypisissä ratkaisuissa eri kielet nähdään toisiaan hyödyntävänä, joustavana voimavarana. Tällöin puhutaan esimerkiksi heteroglossisista käytänteistä (Blackledge & Creese 2013) tai monikielisen kielenkäytön (e. *translanguaging*) mahdollisuuksista oppimisen edistäjänä (García 2008; García & Wei 2013; Canagarajah 2011).

Suomessa kaksikielistä opetusta on toteutettu monella tapaa. Esimerkiksi kielikylpyopetusta on järjestetty jo 25 vuoden ajan. Kielikylvyssä opetus annetaan pääasiassa yhdellä kielellä. Useimmiten kyseessä on vähemmistökielellä annettava opetus enemmistökieltä käyttäville lapsille. Esimerkiksi Suomessa yleinen ruotsinkielinen kielikylpy on tarkoitettu lapsille, jotka eivät puhu ruotsia äidinkielenään. Alan tutkimusta tekee Vaasan yliopistoon vuonna 1997 perustettu Kielikylvyn ja monikielisyuden keskus. (Ks. esim. Bergroth & Björklund 2013).

Suomessa on tällä hetkellä arviolta 50–60 peruskoulua, joissa saman katon alla kaksi kieltä on arkea. Lukiokoulutuksessa kaksikielistä koulua on ryhdytty vasta kokeilemaan. Ammatillisessa koulutuksessa kaksikielisiä kouluja on ollut jo pitemmän aikaa, mutta niitä ei ole kartoitettu, joten niiden lukumäärää tai toimintamalleja on vaikea arvioida. (Helakorpi ym. 2013.) Millainen sitten on kaksikielinen koulu? Miten se määritellään? Kirjallisuudessa on käytetty useita eri termejä viittaamaan erityyppisiin ratkaisuihin. Suomessa on puhuttu yleisellä tasolla kaksikielisistä kouluista, mutta esimerkiksi Sundman (2013) puhuu kaksisuuntaisesta kielikylpykoulusta silloin, kun samassa koulussa opetetaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Kieliparikoulusta taas voidaan puhua, kun saman katon alla toimii kaksi erillistä, erikielistä koulua. Tällainen on tilanne Pietarsaaressa.

2 Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium tutkimusympäristönä

Pietarsaari on kaksikielinen kaupunki, jossa on sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen lukio. Alun perin koulut toimivat omissa rakennuksissaan. Lukio oli muuttanut syksyllä 2006 Pursisalmen kouluun, mutta uusi muutto oli pian edessä, kun Pietarsaaren kielikylpykouluna toimiva Ristikarin koulu tarvitsi uudet tilat. Koska Pietarsaaren lukio ei tarvinnut kaikkia tiloja ja rakennuksessa oli esimerkiksi teknisen työn luokka, jota lukio ei tarvinnut, päätettiin, että kielikylpykoulu muuttaa lukion tiloihin. Pietarsaaren lukion uudesta sijoituspaikasta käytiin tiukkaa ja tunteikasta keskustelua puolesta ja vastaan sekä koulujen sisällä että mediassa (esim. Johanson 2013; Kivioja 2013; Teir 2013).

Lopputuloksena oli, että Pietarsaaren lukio muutti syksyllä 2013 samoihin tiloihin ruotsinkielisen Jakobstads gymnasiumin kanssa. Vastaavanlaiseen ratkaisuun oli päädytty aiemmin Vaasassa, johon oli perustettu vuoden 2012 alussa Suomen ensimmäinen eri koulujen muodostama kaksikielinen lukiokampus Campus Lykeion (ks. Pilke &

Vik 2013; Pörn & Karjalainen 2013). Vaasassa tilanne oli hieman toisenlainen kuin Pietarsaassa, koska siellä ruotsinkieliset muuttivat suomenkielisen lukion tiloihin.

Pietarsaassa ruotsinkieliset siis aloittivat lukuvuoden 2013 koulussa, johon heille oli jo muodostunut tunneside ja jota he pitivät omanaan. Suomenkieliset puolestaan muuttivat uuteen ympäristöön. Halusimme tutkia juuri tässä murrosvaiheessa, millaisia kokemuksia, odotuksia ja tunteita siirtyminen yhteiseen koulurakennukseen synnytti niin opettajissa kuin opiskelijoissa. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia odotuksia, tunteita ja kokemuksia siirtyminen yhteiseen koulurakennukseen herätti opettajissa ja opiskelijoissa?
2. Miten eri lukioiden opiskelijoiden ja opettajien odotukset, tunteet ja kokemukset erosivat toisistaan?
3. Miten opettajien odotukset, tunteet ja kokemukset erosivat opiskelijoiden odotuksista, tunteista ja kokemuksista?

3 Aineisto ja analyysi

Lähetimme syksyllä 2013 sekä opiskelijoille että opettajille sähköisen, suomeksi ja ruotsiksi laaditun kyselyn heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan saman katon alle muuttamisesta. Kouluissa kyselyihin vastaaminen toteutettiin eri tavoin: lukion opiskelijat saivat kyselyn henkilökohtaiseen sähköpostiinsa, kun taas gymnasiumin opiskelijat vastasivat kyselyyn ryhmänohjaajan tunnilla. Lukion opiskelijat vastasivat suomenkieliseen ja gymnasiumin opiskelijat ruotsinkieliseen kyselyyn. Vaikka opiskelijoita ei ohjeistettu vastaamaan tietyllä kielellä, kaikki olivat vastanneet kyselylomakkeen kielellä. Kaksikielisten opiskelijoiden määrää ei tässä vaiheessa kartoitettu, eikä se näkynyt vastauskielissä. Opiskelijoiden vastauksista oli kuitenkin luettavissa, että osa mielsi itsensä kaksikieliseksi, ja heille molempien kielten käyttö oli luontevaa ja tilanteen mukaan vaihtelevaa. Kyselylomakkeessa oli sekä monivalintatehtäviä että avoimia kysymyksiä. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu opiskelijoiden ja opettajien vastauksista seuraaviin avokysymyksiin:

1. Miltä sinusta tuntui aloittaa koulutyö uudessa ympäristössä? Miksi?
2. Mitä mahdollisuuksia sinun mielestäsi on sillä, että lukio ja gymnasium ovat samassa rakennuksessa?
3. Mitä haasteita sinun mielestäsi on sillä, että lukio ja gymnasium ovat samassa rakennuksessa?

Kysely toteutettiin marraskuussa 2013, joten osallistujilla oli jo muutaman kuukauden ajalta kokemuksia yhteiselosta. Kyselyyn vastasi yhteensä 111 oppilasta ja 26 opettajaa molemmista kouluista. Käsitlemme opiskelijoiden ja opettajien vastauksia yhtenä kokonaisuutena, koska heidän kokemuksensa ja ajatuksensa ovat samansuuntaisia koulusta riippumatta. Avoimet vastaukset analysoitiin aineistolähtöisesti laadullisen sisällönanalyysin menetelmin (Tuomi & Sarajärvi 2009). Aloitimme analyysin lukemalla vastaukset huolellisesti, minkä jälkeen teemoittelimme ja luokittelimme yhdessä vastausten sisältämät merkitysisällöt.

Sekä opiskelijoiden että opettajien vastauksissa erottui analyysissa kaksi selkeää teemallista kokonaisuutta, jotka vastasivat niitä koskevia avokysymyksiä: miltä lukuvuoden aloitus uudessa koulussa tuntui ja miltä koulujen yhdistymisen tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet näyttivät. Näiden lisäksi suomen ja ruotsin käyttäminen koulussa nousi esiin omana teemallisena kokonaisuutenaan. Opiskelijoiden ja opettajien oma ääni kuuluu autenttisissa tekstinäytteissä, jotka on poimittu heidän avovastauksistaan.

4 Tulokset

Erittelemme aluksi, millaisia kokemuksia, odotuksia ja tunteita samaan koulurakennukseen muuttaminen aiheutti: millaisiin asioihin kiinnitettiin huomiota, mitkä nousivat haasteiksi ja mitkä nähtiin mahdollisuuksina. Mukana on sekä opettajien että opiskelijoiden näkökulma. Tarkastelemme lisäksi lyhyesti sitä, miten eri lukioiden vastaukset erosivat toisistaan, sekä sitä, miten opettajien vastaukset erosivat opiskelijoiden vastauksista.

4.1 Yhteiseen koulurakennukseen: odotuksia, tunteita ja ensikokemuksia

4.1.1 Koulun alkua: uudet tilat ja tilanteet

Siirtyminen yhteiseen koulurakennukseen herätti opettajissa ja opiskelijoissa sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita. Ennakko-odotukset vaikuttivat koulutyön aloitukseen esimerkiksi turhautumisen tunteena:

- (1) *Jag trodde det skulle ställa till med problem så jag var lite frustrerad. Men allt har gått bra och jag ser bara positiva följder av att finska gymnasiet flyttade in. (Opiskelija)*

Vastaajien tunne siitä, että yhdistämispäätös oli tehty opiskelijoita ja opettajia kuulematta (esimerkki 2) ja ilman tarkempaa suunnittelua (esimerkki 3), aiheutti jännittämistä ja jännitteitä koulun alkaessa.

- (2) *Lukioiden yhdistäminen tuntui epäoikeudenmukaiselta. Kaikilta osapuolilta (lukion ja gymnasiumin opettajat ja opiskelijat) oli tiedusteltu mielipidettä ja kaikki olisivat toivooneet toisenlaista ratkaisua. (Opettaja)*
- (3) *Nervöst men också spännande. Hur skulle allt gå utan planering på förhand? (Opettaja)*

Jännitystä olivat aiheuttaneet myös kieleen liittyvät ennakkoluulot ja oletetut tai todelliset kulttuurierot, kuten esimerkit 4 ja 5 osoittavat.

- (4) *Lite nervöst men ändå bra. --- En del fördomar kanske man har haft om den andra skolan men dom har nog försvunnit. (Opiskelija)*
- (5) *Oli vähän epäilevät fiilikset, koska tiesin, että kulttuurierot ja kielimuuri ovat hankaloittavana tekijänä opiskelulle ja viihtyvyydelle. (Opiskelija)*

Ennen yhdistymistä molemmat lukiot olivat olleet pieniä kouluja, joilla oli oma kulttuurinsa ja hyväksi koettu ilmapiiri. Uudessa tilanteessa yhteishengen katoaminen huolestutti (esimerkit 6 ja 7):

- (6) *gymnasiumilla aloittaminen ärsytti jonkin verran. ei ollut enää samanlaista yhteistä tiivistä porukkaa ku entisessä koulussa (Opiskelija)*
- (7) *Ändå har samhörigheten på något sätt blivit sämre bland eleverna i Jakobstads Gymnasium på grund av att vi nu är blandade. (Opiskelija)*

Koska kouluilla oli nyt vähemmän tilaa käytössään, ryhmäkokoja oli jouduttu suurentamaan. Ryhmien suuruus, tilojen ahtaus ja riittävyys aiheuttivatkin huolta ja epäilyjä (esimerkit 8 ja 9):

- (8) *Stora kursgrupper, eftersom vi måste spara på utrymmet, vilket gör kursen råddig, och man får svårt för att koncentrera sig. (Opiskelija)*
- (9) *Vähän tilaa, luokkia tarvittaisiin enemmän. (Opiskelija)*

Tilanpuute näkyi opiskelijoiden mukaan varsinkin ruokalassa, jossa jonot olivat pitkät ja istumapaikkaa oli välillä vaikea löytää (esimerkit 10 ja 11).

- (10) *Mer trångt i skolan, längre matköer, dåligt med sittplatser vid mattid. (Opiskelija)*
- (11) *Ja ruokalaan jos saisi lisää pöytiä ja istumapaikkoja, joskus saa miettiä että joutuuko syödä seisaaltaan. (Opiskelija)*

Uudet tilat loivat myös uudenlaisia kohtaamisen paikkoja. Vastaajia kuitenkin mietitytti, miten kielivalinnat käytävillä ja asioidessa hoituisivat, kuten esimerkit 12 ja 13 kertovat:

(12) *Och det andra inhemska språket, vilket språk skulle vi nu börja tala i korridorerna?*
(Opettaja)

(13) *Pitääkö asioida ruotsiksi, en ole vahva siinä...* (Opettaja)

Yhteiseen koulurakennukseen siirtymistä kohtaan oli siis monenlaisia ennako-odotuksia, joista osa oli positiivisen uteliaita, osa taas huolestuneen jännittyneitä. Sama päti ensikokemuksiin: vastaajamme raportoivat sekä positiivisia että negatiivisia havaintojaan. Seuraavaksi esittelemme tarkemmin, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita koulujen muutossa nähtiin.

4.1.2 Yhdistyminen: mukavia mahdollisuuksia vai hankalia haasteita?

Pietarsaari on kaksikielinen kaupunki, jossa ruotsin kielen asema on perinteisesti ollut hyvin vahva. Molemmilla kieliryhmillä on toisiinsa kohdistuvia ennakkoluuloja, mistä vastaajat näyttivät olevan tietoisia. Vastauksissa ei yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (esimerkki 14) täsmennetä tai kuvata tarkemmin näitä ennakkoluuloja, vaan vastaajat tyytyvät käyttämään termejä *fördomar*, *stereotypiat* tai *ennakkoluulot*.

(14) *Många fordomar som t.ex. att finskspråkiga skulle vara blyga och tysta har jag inte längre.*

(15) *Suomen- ja ruotsinkieliset ovat ennakkoluuloisia toistensa suhteen, joten toivon, että tämä asia muuttuisi.* (Opiskelija)

Koulujen yhdistyminen nähtiin siis mahdollisuutena murtaa näitä ennakkoluuloja ja kielimuureja:

(16) *Det går att samarbeta mellan språkgränserna.* (Opiskelija)

Sekä opiskelijat että opettajat toivoivat uuden järjestelyn myös luovan uusia tilaisuuksia oppia toista kieltä:

(17) *Niitä (mahdollisuuksia) on rajattomasti! Yhteistyö – sitä kautta voi toteuttaa vaikka ja mitä ja samalla saa sekä ruotsinkieliset että suomenkieliset oppimaan toista kieltä ilman sitä niin kutsuttua ”koulussa pänttäämistä”.* (Opiskelija)

(18) *Samordna undervisning så att svenska elever får öva sig på det finska språket och tvärtom. Försöka överbygga rädslor och förutfattade meningar om den andra språkgruppen. Utmaningar går hand i hand med möjligheterna, alltså att faktiskt lyckas få eleverna att*

inse vilken rikedom de har i om räckhåll – att på ett naturligt sätt lära sig om den andra kulturen och lära sig språket.” (Opettaja)

Toisaalta rajojen ylitys ja uusiin ihmisiin tutustuminen koettiin haasteellisena. Myös kielitaidon riittävyys askarrutti sekä suomen- että ruotsinkielisiä (esimerkit 19 ja 20).

- (19) *Man kan försöka prata finska med dem och lära sig språket, problemet är bara att man inte känner någon och det kan vara svårt att få ihop någon konversation på finska. (Opiskelija)*
- (20) *Tutustuminen toisenkielisiin saattaa olla vaikeaa, sillä pelkää, että sanoo jotain väärin puhuessaan vierasta kieltä. (Opiskelija)*

Mahdollisuutena mainittiin myös yhdistymisen mukanaan tuoma mahdollisuus opiskella kahdella kielellä – siis käytännössä laajempi yhteinen kurssitarjotin. Kuitenkin vain harva opiskelija oli voinut tai halunnut käyttää tätä mahdollisuutta (esimerkit 21 ja 22). Opiskelussa olivat siis edelleen vallalla yksikieliset ratkaisut (vrt. esim. Creese & Blackledge 2011).

- (21) *Eleverna har redan innan sammanslagningen gett möjlighet att gå kurser i det andra gymnasiet. Tyvärr har det här inte nästan utnyttjas alls och efter flytten inte heller desto mer. (Opettaja)*
- (22) *Voidaan ottaa ruotsinkieliseltä puolelta tunteja ja he voivat ottaa meidän puolelta, he oppivat meiltä ja me heiltä. (Opiskelija)*

Molemmilla kouluilla oli omat perinteensä. Erilaisten tilaisuuksien ja juhlien yhteensovittaminen – ylioppilaskirjoitukset, penkkariajelut, ylioppilasjuhlat ja joulujuhlat – mainittiin sekä haasteina että mahdollisuuksina. Haasteeksi koettiin perinteiden erilaisuus tai tilojen riittävyys yhteisten tapahtumien järjestämisessä (esimerkit 23 ja 24).

- (23) *Se, että gymnasiumilaiset pitävät meitä mielestäni edelleen vieraina siellä, ja me sopeudumme kokoa ajan heidän tapoihinsa eivätkä he ole vielä yrittäneetkään mitään meidän tavoistamme (esim. joulujuhla, rumapäivä, halloween jne.) (Opiskelija)*
- (24) *Det blir svårigheter att ha olika evenemang, ex. julfesten, penkkis och studentdimmisionen. Studentskrivningarna behöver tillräckligt med plats för att kunna lösas. Det var mycket trångt under höstens skrivningar och vårens skrivningar kommer att kräva mera utrymme. (Opiskelija)*

Vastauksiin mahtui niin opiskelijoilta kuin opettajilta myös kommentteja, jotka olivat varsin todennäköisesti ironisiksi ja sarkastisiksi tarkoitettuja. Koulujen yhdistämistä oli mediassa perusteltu myös säästösyin, ja niinpä kaupungille, kunnalle ja valtiolle tulevat

säästöt – n. 300 000 euroa vuodessa (YLE 2013) – mainittiin ”mahdollisuuksina” ja yhdistymisen hyvinä puolina (esimerkki 25).

(25) *Kommunen tjänar massor med pengar och det känns trevligt med många människor. (Opiskelija)*

Vaikka useat vastaajat näkivät yhdistymisessä sekä valo- että varjopuolia, joukossa oli myös opiskelijoita, jotka eivät nähneet asiassa minkäänlaisia mahdollisuuksia. Opettajien vastauksissa asiaa ei näin jyrkästi ilmaistu.

(26) *Ei mitään koska emme tule toimeen ja meidän suomenkielisten yhteishenki on kadonnut. (Opiskelija)*

Seuraavaksi tarkastelemme lähemmin vastausten antamaa kuvaa koulun kielikäytännöistä.

4.1.3 Suomi ja ruotsi: erillään vai yhdessä?

Kun tarkastellaan suomen ja ruotsin asemaa koulussa, näyttäisi vastausten perusteella siltä, että tilanne kyselyn tekemisen aikaan muistutti rinnakkaista yksikielisyyttä (Hinnenkamp 2005). Opiskelijat pysyttelivät omissa ryhmissään ja käyttivät koulussa pääosin omaa äidinkieltään, kuten esimerkit 27 ja 28 osoittavat:

(27) *Ruotsinkielinen ympäristö ei oikeastaan vaikuttanut mitenkään, sillä ainakin näin alkuvaiheessa kaikki suomenkieliset ja kaikki ruotsinkieliset ovat jakautuneet omiin ”piireihin”, joten ruotsia ei tule kuultua sen enempää kun aikaisemmin. (Opiskelija)*

(28) *Ingenting alls egentligen, har ingen kontakt med de finskspråkiga i skolan. (Opiskelija).*

Kuten esimerkki 29 osoittaa, jotkut opiskelijat eivät oikeastaan edes huomanneet toisen kieliryhmän olevan koulussa:

(29) *Till först var jag väldigt skeptisk till allting. Men det har blivit så att man inte märker av de finskspråkiga gymnasieeleverna så mycket, man vet att de finns men ingen ”stör” på någon. Det är nog allmänt också så nu att folk oftasta inte umgår (sic) över språkgränserna och deltagandet i det andra gymnasiets kurser är lågt. (Opiskelija)*

Erillään pysyttelemiseen löytyi myös selkeitä käytännön syitä. Esimerkiksi välitunnit olivat kouluissa eri aikoina:

(30) *Den har ej påverkat mycket. På rasterna osv. håller vi oss för oss själva. (Opiskelija)*

Myös tilaratkaisut tuntuivat pitävän yllä kieliryhmien erillisyyttä. Kun alun perin ruotsinkielisen koulun tiloja oli jaettu kahden koulun kesken, oli usein päädytty erillisiin tiloihin: esimerkiksi opettajanhuoneet olivat erilliset. Ratkaisuja saatettiin pitää epäoikeudenmukaisena, mistä huomautti myös esimerkin 31 opiskelija.

- (31) *Lärarrummen skulle också kunna vara delat, lite orättvist att en språkgruppens lärare måste vara i kellarvåningen, eller hur! (Opiskelija)*

Eri kieliryhmiä erottavaan tilojen käyttöön liittyivät myös kioskivuoroja (esimerkki 32) ja ruokailua koskevat kommentit (ks. esimerkit 10 ja 11 edellä).

- (32) *Meillä on myöskin kioskivuoro vain 2 kertaa viikossa, kun ruotsinkielisillä kolme. Emme myöskään saa soittaa musiikkia heidän soittimestaan kioskin ylläpidon yhteydessä. Vaikka vaikutamme ulkoa pain onnelliselta kahden lukion yhdistelmältä, minä tunnen ja näen tämän veteen piirretyn rajan joka erottaa meidät. (Opiskelija)*

Vastaajissa oli paljon myös niitä, jotka suhtautuivat kaksikieliseen kouluun mahdollisuutena pitää yllä tai lisätä kanssakäymistä kieliryhmien välillä. Sekä lukion että gymnasiumin vastauksissa mainittiin aiempia kokemuksia kielirajoja ylittävistä ystävyys-suhteista. Näille vastaajille koulujen yhdistyminen tarjosi enemmän mahdollisuuksia kanssakäymiseen (esimerkit 33 ja 34).

- (33) *Ihan jees, nään ruotsinkielisiä kavereita ja voin puhua niitten kanssa ruotsia. (Opiskelija)*

- (34) *Jag kände inte av någon märkbar skillnad förutom att jag nu har flera vänner under samma tak nu, då jag från tidigare känner flera elever i lukio. (Opiskelija)*

Opiskelijoiden vastauksista löytyi myös avoimuutta kieliryhmien rajat ylittävään vuorovaikutukseen ja toiveita oman kielitaidon kehittämiseen käytännössä: kaksikielisessä maassa tätä pidettiin luonnollisena ja mukavana ratkaisuna (esimerkit 35 ja 36).

- (35) *Hyvältä, koska tämä on hyvä mahdollisuus kaikille opiskelijoille saada ruotsin kielisiä ystäviä ja oppia ruotsinkieltä käytännössä. (Opiskelija)*

- (36) *Det kändes naturligt. Finland är ett tvåspråkigt land och jag tycker att det är bra att båda språken hörs i skolan. (Opiskelija)*

Opettajien – kuten opiskelijoidenkin – vastauksissa näkyy kaksi linjaa: toisissa korostuu ajatus kielten ja kulttuurien yhteensovittamattomuudesta (37) ja toisissa taas yhteistyön mahdollisuuksista (38).

(37) *MAN KAN INTE SAMMANSLÅ 2 KULTURER UTGÅENDE FRÅN EKONOMISKA ORSAKER. (Opettaja)*

(38) *Olin utelias ja odotin innolla. Tunsin itseni pääosin tervetulleeksi ja omakin asenteeni oli positiivinen koska mielestäni kieliryhmien välinen yhteistyö on (erityisesti nykyisessä taloudellisessa tilanteessa) enemmän kuin suotavaa. (Opettaja)*

Vastausten perusteella näyttää siis siltä, että kyselyn aikaan kieliryhmät olivat melko paljon omissa oloissaan, mahdollisuuksia hyödyntää laajempaa kurssitarjotinta ei käytetty ja luontevaa suhdetta kahden kielen rinnakkaineloon vielä haettiin. Toisaalta hyvää taitoa rajojen ylittämiseen löytyi paljon.

4.2 Lukio ja gymnasium: eroja ja yhtäläisyyksiä

Koulujen yhdistyminen ei näyttänyt tuoneen merkittäviä muutoksia monenkaan opiskelijan tai opettajan arkeen, eikä se ollut herättänyt suuria tunteita. Kaiken kaikkiaan molempien koulujen opiskelijoilla ja opettajilla oli hyvin samankaltaisia positiivisia odotuksia, tunteita ja kokemuksia. Esimerkiksi kummankin lukion opiskelijat mainitsivat koulujen yhdistymisen antavan uusia mahdollisuuksia kielenoppimiseen (esimerkit 39 ja 40).

(39) *Ainakin saamme paljon uusia kavereita ja tietysti se, että siten myös molemmat oppivat toisen kielen. (Opiskelija)*

(40) *Elever kan lära sig finska effektivare och man kan välja kurser från lukios kursbricka. (Opiskelija)*

Molempien koulujen vastauksissa nostettiin esiin myös mahdollisuus tutustua toisen kieliryhmän edustajiin (esimerkki 41).

(41) *Förut visste jag inte så många finskspråkiga i Jakobstad, men nu vet man flera. Folk kanske märker att det inte är så stor skillnad mellan svenskspråkiga och finskspråkiga. (Opiskelija)*

Molempien koulujen opiskelijoilla ja opettajilla oli myös hyvin samankaltaisia negatiivisävyisiä odotuksia, tunteita ja odotuksia. Esimerkiksi oman kielitaidon riittävyys mietytti sekä suomen- että ruotsinkielisiä opiskelijoita, ja kielen käyttö askarrutti myös opettajia samalla tapaa. Toisaalta asiat, jotka koettiin mahdollisuuksina, nähtiin myös haasteina ja mahdollisina ongelmakohtina. Kuten eräs opettaja sanoo: *Utmaningar går hand i hand med möjligheterna.*

Sekä lukion että gymnasiumin puolelta tuli vastauksia, joissa kuvattiin kieliryhmien pysyttelevän suhteellisen erillään toisistaan. Opiskelijat kuvasivat tilannetta viittaamalla ”meihin” ja ”heihin” tai puhumalla näkymättömästä rajasta, joka on olemassa yhteisestä koulurakennuksesta huolimatta (esimerkki 42).

(42) *Ibland har jag upplevt att de finns en ”vi” och ”dem” känsla och det känns som att skolan är delad. (Opiskelija)*

Kuitenkin oli selvää, että uusi tilanne huolestutti erityisesti ruotsinkielisen koulun vastaajia. Esimerkin (43) kaltainen pelko oman kielen ja kulttuurin katoamisesta nousi esiin ainoastaan ruotsinkielisen lukion opiskelijoiden ja opettajien vastauksissa:

(43) *Lite tungt och jobbigt. Rädd för att svenska språket skall ”försvinna” i skolan och att de finska eleverna skulle ta över. (Opiskelija)*

4.3 Opiskelijat ja opettajat: eroja ja yhtäläisyyksiä näkökulmissa?

Opiskelijoiden ja opettajien näkökulmat erosivat jonkin verran toisistaan. Vaikka opettajilla olikin samankaltaisia odotuksia, tunteita ja kokemuksia kuin opiskelijoilla, ne liittyivät varsin odotetusti enemmän opetuksen järjestämiseen, opetusyhteistyömahdollisuuksiin ja kouluun työympäristönä. Opiskelijat puolestaan kommentoivat enemmän esimerkiksi kaverisuhteita, odotuksia oman kielitaidon kehittymisestä tai tilajärjestelyjä opiskelijan kannalta.

Suomenkielisen lukion opettajat tuntuivat suhtautuvan toiveikkaasti koulujen yhdistymiseen:

(44) *Olin myönteisen odottavalla kannalla. Toki tiesin, että on valtavasti työtä ihan alkuunpääsemisessä.(...) Tietenkin odotin myös uusia yhteistyömahdollisuuksia koulujen välillä. (Opettaja)*

Ruotsinkielisen lukion opettajista osa ilmaisi huolensa koulujen yhdistymisen nopeasta aikataulusta. Yhteiselle suunnittelulle ei opettajien mielestä ollut jätetty tarpeeksi aikaa:

(45) *Nervöst men också spännande. Hur skulle allt gå utan planering på förhand? (Opettaja)*

Ruotsinkielisen lukion opettajien vastauksissa heijastuu myös varautuneisuus ja huoli oman koulun kielen ja identiteetin säilymisestä.

(46) *Logistiskt samarbete, pedagogiskt samarbete, språkligt gränsöverskridande samarbete ...många möjligheter i teorin, men i praktiken??? (Opettaja)*

- (47) *Eftersom jag vill försvara det svenska språket, skolans undervisningsspråk, i en situation då språkkänslan blir allt svagare hos studerandena kommer jag inte att samarbeta med finska sidan. På lärar-/ämnesnivå kan jag tänka mig diskussion däremot. (Opettaja)*

Vaikka opiskelijat näkivät yhdistymisessä tilaisuuden saada uusia ystäviä kielirajojen yli ja oppia toista kieltä käytännössä, he myös harmittelivat sitä, ettei tämä vielä ollut toteutunut. Toiveena oli, että epäluuloja hälvennettäisiin, yhteistyö lisääntyisi ja että opettajat näyttäisivät tässä esimerkkiä, kuten esimerkit 48 ja 49 osoittavat.

- (48) *Det är bra att Jakobstad har ett gemensamt gymnasium med de båda inhemska språken. Mera samarbete. Lärarna borde också föregå med ett gott exempel. Lärarrummen skulle också kunna vara delat, lite orättvist att en språkgruppens lärare måste vara i kellarvåningen, eller hur! (Opiskelija)*
- (49) *Dessutom plockar en del fram sin fiendlighet mot den andra sidan eftersom man nu blivit placerade tillsammans, den svenska sidan har fått göra ändringar i t.ex. vilka utrymmen som används. Här har jag faktiskt sett negativitet från lärares håll och har inte alls bland elever. (Opiskelija)*

Tutkimaamme muutosprosessiin liittyvät olennaisesti identiteettikysymykset – niin opiskelijoiden kuin opettajienkin kohdalla. Mansikka, Holm ja Londen (2013) haastattelivat tutkimuksessaan pääkaupunkiseudun ruotsinkielisten peruskoulujen opettajia, joiden vastauksissa näkyy sosiaalisen kulttuurin lisäksi myös koulun historian, juhlien ja traditioiden merkitys identiteetin rakentajina – samoin kuin omassa tutkimuksessaamme. Kielellinen, kulttuurinen ja ammatillinen identiteetti kietoutuvat yhteen kahden eri toimintakulttuurin kohdatessa samassa fyysisessä tilassa. Toimivan yhteistyön rakentaminen siten, että molempien koulujen opiskelijat ja opettajat löytävät paikkansa ja tulevat kuulluiksi, ei myöskään ole helppoa – onhan kyse kahden historialtaan ja toimintakulttuuriltaan erilaisen yhteisön yhteen sovittamisesta.

5 Pohdinta

Odotukset, tunteet ja kokemukset koulujen yhdistymisestä olivat vaihtelevia – niin myönteisiä kuin kielteisiäkin, ja osin myös ristiriitaisia. Ärtymystä oli herättänyt muutos nopea aikataulu ja se, että opiskelijoiden ja opettajien toiveita ei huomioitu ennen muuttoa. Molempien kieliryhmien suhtautuminen toisiinsa ja saman katon alle muuttoon oli etukäteen ollut varauksellista, ja asioiden käsittely lehdistössä ja kouluissa oli ollut ilmeisen tunnelatautunutta. On mahdollista, että julkinen keskustelu sekä paikallislehdissä että koulujen sisällä oli vaikuttanut opiskelijoiden ja opettajien tunteisiin.

Opettajat ja opiskelijat toivoivat kuitenkin, että uusi koulu vähentäisi kieliryhmien välisiä ennakkoluuloja. Tutkimuksemme näytti, että näin oli osittain käynytkin jo ensimmäisten kuukausien aikana. Aikaisempien tutkimusten tulokset kaksikielisistä kouluista ovat olleet samankaltaisia (ks. Tainio & Harju-Luukkainen 2013; Helakorpi ym. 2013). Kyselyn aikaan kieliryhmät tuntuivat kuitenkin pysyttelevän vielä varsin erillään toisistaan sekä oppitunneilla että kouluympäristössä.

Eri koulujen vastauksissa ei ollut suuria eroja. Pelko identiteetin ja oman äidinkielen katoamisesta nousi kuitenkin esiin vain ruotsinkielisten vastauksista (ks. myös esim. Kovero 2011). Vastaajien huoli äidinkielen "katoamisesta" näytti kuitenkin tässä vaiheessa olleen turha. Koska koulujen yhdistyminen oli tapahtunut vain muutama kuukausi ennen kyselyn toteuttamista, on selvää, että tilanne voi muuttua. Jatkotutkimukssamme seuraamme mahdollisia muutoksia niin tässä kuin muissakin asioissa.

Vastauksissa tuotiin esiin myös fyysiseen toimintaympäristöön liittyviä seikkoja, kuten tilanahtaus. Opiskelijat olivat tottuneet väljempiin tiloihin, ja ehkä osittain siitä syystä lähes kaikki tilat ruokalasta ja parkkipaikasta lähtien tuntuivat riittämättömiltä. Myös opettajien keskinäinen tilanjako (esimerkiksi opettajanhuoneiden erillisuus ja sijainti) herätti kommentointia ainakin opiskelijoiden vastauksissa.

Monet vastaajistamme olivat suhtautuneet muuttoon mahdollisuutena. He toivoivat uudenlaista kanssakäymistä yli kielirajojen ja esittivät myös itse yhteistyötä tukevia ratkaisumalleja. Sekä opettajien että oppilaskuntien toivottiin olevan aktiivisia yhteistyön edistäjiä esimerkiksi välituntitapaamisten tai tapahtumien järjestämisen merkeissä.

Uusi tilaratkaisu nähtiin myös mahdollisuutena kehittää kaksikielistä opetusta ja kielten oppimista. Muutama opiskelija ehdotti suomenkielisten opiskelijoiden ottamista mukaan ruotsin kielen tunneille ja päinvastoin. Tällaista ns. Tandem-opetusta onkin jo toteutettu Vaasassa, jossa sekä suomen- että ruotsinkieliset lukiot ovat samassa rakennuksessa (Pörn & Karjalainen 2013). Sundman (2013) puolestaan esittelee ns. kaksisuuntaisen kielikylypykoulun, jossa opetusta annettaisiin molemmilla kielillä. Toimivan ja tuloksellisen kaksikielisen opetuksen toteuttaminen vaatii tietoisia ratkaisuja ja selkeitä toimintamalleja sekä koulun toimintakulttuurissa että koulutuksen järjestäjän taholta. Esimerkiksi Pietarsaaren on nyt nimetty erityinen koordinaattori yhdistämään koulujen toimintaa.

Tässä artikkelissa kartoitimme kahden saman katon alle muuttaneen koulun ensiaskelia yhdessä. Tavoitteenamme on jatkossa tarkastella, miten yhteiselo jatkuu ja millaisia ratkaisuja koulussa tehdään. Jatkamme tutkimustamme haastattelemalla sekä opiskelijoita että opettajia heidän kielikäytänteistään ja niiden mahdollisista muutoksista. Tarkastelemme myös opiskelijoiden arkea, koska jotkin kyselymme vastaukset näyttävät vihjaavan, että useat opiskelijat käyttävät vapaa-aikanaan molempia kieliä enemmän

kuin koulussa – esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (alustavia havaintoja, ks. Kajander, Dufva, Kotkavuori & Alanen 2014a, 2014b). Toisaalta jatkossa nousee esiin väistämättä myös erikielisten koulujen, opettajien ja opiskelijoiden identiteettiin liittyviä kysymyksiä: elääkö koulussa rinnakkainen yksikielisyys, vai löytävätkö kielet ja puhujat yhä parempia reittejä toistensa luo?

Kyselymme on monessa mielessä murrosvaiheen kuvausta. Yhtäältä kyseessä on kulttuurinen murros, jossa tutkimuksen ja kielipolitiikan avulla haetaan uusia ratkaisuja koulutuksen kielikysymyksiin. Toisaalta kyselymme kertoo siitä, kuinka muutos konkreettisesti arjessa koetaan. Arjen kokemuksia tulkittaessa tulee selväksi, että kaikissa ratkaisuissa huolellinen valmistelu ja kaikkien osapuolten kuuntelu ovat edellytyksiä onnistumiselle. Mutta kahden eri koulukulttuurin – ovat ne sitten yksi- tai kaksikielisiä – yhdistäminen vaatii myös aikaa, jatkuvaa dialogia ja yhteisten pelisääntöjen laatimista. Tähän dialogiin voivat osallistua myös tutkijat.

Kirjallisuus

- Bergroth, M. & S. Björklund 2013. Kielikylpyopetuksen tutkimustuloksia Suomessa. Teoksessa L. Tainio & H. Harju-Luukkainen (toim.). *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi / Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Kasvatusalan tutkimuksia 62. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 91–114.
- Blackledge, A. & A. Creese (toim.) 2013. *Heteroglossia as practice and pedagogy*. Dordrecht: Springer.
- Blommaert, J., J. Collins & S. Slembrouck 2005. Spaces of multilingualism. *Language & Communication*, 25 (3), 197–216.
- Blommaert, J., S. Leppänen, P. Pahta & T. Räisänen (toim.) 2012. *Dangerous multilingualism. Northern perspectives of order, purity and normality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Blommaert, J. & B. Rampton 2011. Language and superdiversity. *Diversities*, 13 (2). Saatavilla osoitteessa www.unesco.org/shs/diversities/vol13/issue2/art1.
- Boyd, S. & Å. Palviainen 2015. Building walls or bridges? A language ideological debate about bilingual schools in Finland. Teoksessa M. Halonen, P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.) *Language policies in Finland and Sweden. Interdisciplinary and multi-sided comparisons*. Bristol: Multilingual Matters, 57–89.
- Canagarajah, A. 2011. Codemeshing in academic writing: Identifying teachable strategies of translanguaging. *Modern Language Journal* 95, (3), 401–416.
- Cenoz, J. 2009. *Towards multilingual education. Basque educational research from an international perspective*. Bristol: Multilingual Matters.
- Creese, A. & A. Blackledge 2010. Translanguaging in the bilingual classroom: a pedagogy for learning and teaching? *Modern Language Journal* 94, (1), 103–115.
- Creese, A. & A. Blackledge 2011. Separate and flexible bilingualism in complementary schools: multiple language practices in interrelationship. *Journal of Pragmatics*, 43 (5), 1196–1208.
- Dufva, H. 2010. Oppimisen dialogit – osaamisen asteet: näkökulmia monen kielen oppimiseen ja käyttöön. Teoksessa S. Stolt, M. Lehtihalmes, S. Tarvainen & K. Launonen (toim.). *Suomalainen monikielisyys ja sen haasteet*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisu 42. Helsinki: Puheen ja kielen yhdistys, 21–33.

- Dufva, H. & S. Pietikäinen 2009. Moni-ilmeinen monikielisyys. *Puhe ja kieli*, 29 (1), 1–14.
- From, T. 2013. "Kaksi kieltä, kaksi mieltä." *Diskurssianalyttinen tutkimus identiteettien rakentumisesta koulukielikeskustelussa*. Julkaisematon pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto.
- García, O. 2008. Multilingual language awareness and teacher education. Teoksessa J. Cenoz & N. H. Hornberger (toim.) *Encyclopedia of language and education*, Vol. 6 Knowledge about language. Berlin: Springer, 385–400.
- García, O. & L. Wei 2013. *Translanguaging. Language, bilingualism and education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Halonen, M. 2009. Oppitaipelella – katsaus monikielisyteen päiväkodista yhdeksännelle. Teoksessa J. Lasonen & M. Halonen (toim.) *Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä*. Kasvatusalan tutkimuksia 43. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 45–60.
- HBL 2014. *Stubb om taxellska paradoxen: Helt sjukt!* Saatavilla osoitteessa <http://hbl.fi/nyheter/2014-05-30/613231/stubb-om-taxellska-paradoxen-helt-sjukt>.
- Helakorpi, J., I. Ahlbom, T. From, M. Pörn, F. Sahlström & A. Slotte-Lüttge 2013. *Erillään, kimpassa, kämppisenä: rehtoreiden ja opettajien kokemuksia suhteista ja yhteistyöstä suomen- ja ruotsinkielisissä kieliparikouluissa. Särbo, sambo, kämppis: rektorers och lärares erfarenheter av kontakt och samarbete mellan samlokaliserade finsk- och svenskspråkiga skolor*. Saatavilla osoitteessa http://blogs.helsinki.fi/sprakmoten/files/2013/10/Erillään_Särbo-2013.pdf [luettu 1.12.2014].
- Heller, M. 1999. *Linguistic minorities and modernity: a sociolinguistic ethnography*. London: Longman.
- Heller, M. 2007. Bilingualism as ideology and practice. Teoksessa M. Heller (toim.) *Bilingualism: a social approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–24.
- Hinnenkamp, V. 2005. Semilingualism, double monolingualism and blurred genres – on (not) speaking a legitimate language. *Sowi-online*. Saatavilla osoitteessa http://www.sowi-onlinejournal.de/2005-1/semilingualism_hinnenkamp.html.
- Johanson, D. 2013. *Tvåspråkig skola inte den svenska skolans sak*. 15.5.2013. Svenska Yle. Saatavilla osoitteessa <http://svenska.yle.fi/artikel/2013/05/15/dan-johansson-tvasprakig-skola-inte-den-svenska-skolans-sak> [luettu 27.3.2014].
- Kajander, K. H. Dufva, E. Kotkavuori & R. Alanen 2014a. Saman katon alla – lukion opiskelijoiden kielellisiä käytänteitä koulujen yhdistymisen jälkeen. Suullinen esitys. AFinLAN syysseminarium 2014, Jyväskylä 15.11.2014.
- Kajander, K., H. Dufva, E. Kotkavuori & R. Alanen 2014b. Kaksikielinen koulu? Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium saman katon alle. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, joulukuu 2014. Saatavilla osoitteessa <http://www.kieliverkosto.fi/article/kaksikielinen-koulu-pietarsaaren-lukio-ja-jakobstads-gymnasium-saman-katon-alle/>.
- Kauppinen, A. 2011. Lukiolaisten tekstimaiset ja kieliasenteet – kyselytutkimuksen satoa. Teoksessa A. Kauppinen, H. Lehti-Eklund, H. Makkonen-Craig & R. Juvonen (toim.) *Lukiolaisten äidinkieli. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoiden tekstimaiset ja kirjoitustaitojen arviointi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 303–383.
- Kauppinen, A., H. Lehti-Eklund, H. Makkonen-Craig & R. Juvonen (toim.) 2011. *Lukiolaisten äidinkieli. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoiden tekstimaiset ja kirjoitustaitojen arviointi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kivioja, K.-M. 2013. *Pietarsaaren lukiot yhdessä – silti erikseen*. 23.8.2013. Yle Keski-Pohjanmaa. Saatavilla osoitteessa http://yle.fi/uutiset/pietarsaaren_lukiot_yhdessa_-_silti_erikseen/6792137 [luettu 27.3.2014].

- Kovero, C. 2011. *Barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer*. Utbildningsstyrelsen. Rapporter och utredningar 2011:6.
- Lehti-Eklund, H. 2013. Suomen- ja ruotsinkielisten nuorten kielimaisemat. Teoksessa L. Tainio & H. Harju-Luukkainen (toim.) *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Kasvatusalan tutkimuksia 62. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 271–291.
- Mansikka, J.-E., G. Holm & M. Londen 2013. Näkökulmia suomenruotsalaisen koulun identiteettirakennelmaan – pääkaupunkiseudun opettajat kielen ja kulttuurin rajapinnoilla. Teoksessa L. Tainio & H. Harju-Luukkainen (toim.) *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Kasvatusalan tutkimuksia 62. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 292–315.
- Mård-Miettinen, K. & Å. Palviainen 2014. Pedagogik på två språk. En beskrivning av användningen av svenska och finska hos en tvåspråkig pedagog på en finsk daghemsavdelning. Teoksessa J. K. Lindström, S. Henricson, A. Huhtala, P. Kukkonen, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (toim.) *Svenskans Beskrivning 33*. Helsingfors universitet, Finska, finskugriska och nordiska institutionen, 321–332. Saatavilla osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/144498> [luettu 30.1. 2015].
- Palviainen, Å. 2013. National identity and a transnational space: the strength of tradition in a time of change. *Sociolinguistica*, 27, 1–18.
- Petas, S. 2011. Finlandssvenska gymnasisters textvärldar. Teoksessa A. Kauppinen, H. Lehti-Eklund, H. Makkonen-Craig & R. Juvonen (toim.) *Lukiolaisten äidinkieli. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoiden tekstimaisemat ja kirjoitustaitojen arviointi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 384–405.
- Pietikäinen, S. & A. Pitkänen-Huhta 2014. Dynamic multimodal language practices in multilingual indigenous Sámi classrooms in Finland. Teoksessa D. Gorter, V. Zenotz & J. Cenoz (toim.) *Minority languages and multilingual education. Bridging the local and the global*. Dordrecht: Springer, 137–158.
- Pilke, N. & G.-V. Vik 2013. Kaksi kieltä saman katon alla. Kielistrateginen näkökulma kaksikieliseen lukiokampukseen. Teoksessa M. Eronen & M. Rodi-Risberg (toim.) *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivitet als Herausforderung*. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. VAKKI: Vaasa, 292–302.
- Pörn, M. & K. Karjalainen 2013. Klasstandem i en tvåspråkig skolkontext. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, toukokuu 2013. Saatavilla osoitteessa <http://www.kieliverkosto.fi/article/klasstandem-i-en-tvaspråkig-skolkontext/>.
- Rampton, B. 2006. *Language in late modernity. Interaction in an urban school*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sundman, M. 2013. *Tarvitaanko Suomessa kaksikielisiä kouluja?* Saatavilla osoitteessa http://www.magma.fi/images/stories/reports/ms1304_webb_fi.pdf [luettu 27.3.2014].
- Tainio, L. & H. Harju-Luukkainen (toim.) 2013. *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Kasvatusalan tutkimuksia 62. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Teir, P. 2013. Paradoxal envishet. Pääkirjoitus 28.4.2013. *Hufvudstadsbladet*. Saatavilla osoitteessa <http://hbl.fi/opinion/ledare/2013-04-26/443856/ledarkronika-paradoxal-envishet> [luettu 27.3.2014].
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- YLE (2013). *Dyrt med nytt gymnasium i Jakobstad*. Saatavilla osoitteessa <http://svenska.yle.fi/artikel/2013/11/21/dyrt-med-nytt-gymnasium-i-jakobstad> [luettu 1.11.2014].